

פרק ראשון 'הלוקח עובר חמורו'

משנה

הלוקח עובר חמורו של עכו"ם והמוכר לו מי שקונה מעובד כוכבים פטור חמורו¹ במעי אמו, ומי שמוכר לו אפילו שאסור למכור בהמה גסה לעובד כוכבים². והקונה בהמה בשותפות עם עובד כוכבים³, והמקבל בהמה של עובד כוכבים על מנת לחלוק בוולדות⁴. והנותן לעובד כוכבים בהמה בקבלה, פטור מן הבכורה, שנאמר: "הַקֹּדֶשׁ־יְהוָה לִי כָל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל" רק בישראל קדוש ולא כשיש לעובד כוכבים חלק בו או באמו.

גמרא

הגמרא שואלת, מדוע המשנה צריכה להשמיע את כל המקרים? אומרת הגמרא, צריכה להשמיע את הדין בכולם. אם המשנה היתה אומרת שהלוקח עובר חמורו מן העכו"ם פטור מבכורה, היינו אומרים שהוא פטור משום שהוא מכניס את הבהמה לקדושה, שתהיה שובתת בשבת ממלאכה וכיון שעשה מצוה, לא קונסים אותו⁵. אבל במוכר שמפקיע אותה מקדושה יקנסו אותו, לפדות את העובר מן העובד כוכבים וליתנו לכהן. וכתבה שהמשתתף פטור מן הבכורה, להוציא מדברי רבי יהודה שאמר לקמן שהמקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלים אותו בשויו ונותן לכהן חצי דמיו⁶. ועוד כתבה שהמקבל פטור מן הבכורה, משום שהתנא רוצה לשנות את הדין בנותן

1 לקמן מפ' לשנקט חמור ולא נקט פרה שדיני פטור חמור מועטים. רש"י.

2 לוקח פטור מבכורה משום האם שהיא של עובד כוכבים. והמוכר פטור משום הולד של עובד כוכבים. ונלמדים משני כתובים שונים. ושותפות עובד כוכבים פטור בבכורה אפי' אינו. תוס'.

3 בת"כ פ' אמור בכור איתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם וצאנכם. וא"ת שנלמד ממה שצ' את הכ' בישראל למעט שותפות של עובד כוכבים ומכאן ששותפות ישראל חייב. וע"ק פרק ראשית הגז (חולין קלה:). שאמר בבכורות בקרך וצאנך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים. וכאן ממעטים מבישראל. ולמה שיש כ' אחד בעובר ואחד באם נ"חא. תוס'.

4 אבל גוף הבהמה הוא של עובד כוכבים. רש"י.

5 רש"י מפ' שתהא שובתת בשבת וכן מפקע לה מקדושה שהעובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבת. ולשון קדושה לא משמע כן אלא קדושת בכורה. כההיא דרב מרי בר רחל דכלו חיותיה משום דמפקע להו מקדושה שהיה מקנה אונם לעובד כוכבים. תוס'.

6 בלא ר' יהודה נמי צריך להשמיע שותפות אלא כ"שצ' יותר כיון שיש מחלוקת. תוס'.

לו בקבלה. והמשנה אומרת שהנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה. ואפילו שעיקר הבהמה, הגוף של הבהמה וחצי ולדות, היא של ישראל. לא קונסים אותו, שמא יבואו להחליף בבהמה אחרת שאין לעובד כוכבים חלק בה ולא בוולדותיה ויבואו לפטרו מבכורה.

ר' יהודה מתיר למכור לעכו"ם שנינו במשנה בעבודה זרה, רבי יהודה מתיר למכור לעובד כוכבים בהמה שבורה⁷, וכן

בתירא מתיר למכור סוס שאין עושין בו מלאכה⁸. ומביאה הגמרא את הספק בעובר, האם לרבי יהודה מותר למכור עובר או לא. האם טעמו של רבי יהודה הוא מפני שבהמה שבורה אינה ראויה למלאכה וגם עובר שאינו ראוי למלאכה הוא כשבור. או שרבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאין דרכה של בהמה להיות שבורה, ולא יחליפו שגם מכירת בהמה שלמה מותרת. אבל עובר שהוא כדרכו, אינו כשבור⁹.

אין ראיה שרבי יהודה אינו חולק במשנה בעובר והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי. ורבי יהודה אינו

חולק ואומר שרשאים למכרו, הרי שעובר אינו כשבור. שואלת הגמרא, ולטעמך קשה ממה ששנינו במשנה שהמשתתף לו פטור מבכורה. ולא שנינו שרבי יהודה מחייב. והרי רבי יהודה חולק בברייתא? וממה ששנינו והמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה שלא שנינו שרבי יהודה חולק? אלא יש לומר, שאף על פי שחולק לא כתבו זאת במשנה.

המק' מהעכו"ם וילדה בכור ומביאה הגמרא ראיה ממה ששנינו, רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים

וילדה, בכור, שמים אותו, ונותן חצי דמיו לכהן¹⁰. והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי¹¹, קונסים אותו עד עשרה בדמיו, מפני שלא חש לדברי חכמים¹², ונותן כל דמיו לכהן. ולכאורה נאמר שאינו רשאי לתת

7 במקום שלא נחשדו על הרביעה.

8 שסתם סוס לרכיבה עומד והרוכב בשבת אינו אלא משום שבות שהחייב נושא את עצמו. רש"י.

9 שיבוא בבהמה אחרייתו ועוד א' לומר משום שעתידי להוליד ולהיות ראוי למלאכה. ועובר כיכול להתרפאות. ונקט אחד מב' טעמים. תוס'.

10 אבל קדושת הגוף לא קדוש להקרב למזבח הואיל וחציו לעובד כוכבים. רש"י ותוס'.

11 גם בהנותן לו בקבלה לא קדוש קדושת הגוף הואיל וחציו לעובד כוכבים פטור מן הבכורה ומה שנותן כל דמיו לכהן הוא קנס שקונסים אותו שמכרה לעובד כוכבים. רש"י.

12 דוקא בגסה קנסו אבל בדקה כיון שאין איסור אלא מנהג בעלמא במקום שחשודים על הרביעה. שעובר כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר לא קנסו אפילו במקום שלא נהגו למכור. ולקמן אמר ריש לקיש מוכר בהמה

על העובר? ואומרת הגמרא שהדבר נאמר על הבהמה. שואלת הגמרא הרי נאמר דמיו? עונה הגמרא, שיש לשנות דמיה. שואלת הגמרא, הרי נאמר שקונסים אותו ונותן את כל דמיו לכהן. ואם מדברים על הבהמה, מה יש לכהן בבהמה? אלא ודאי שקונסים אותו על העובר? דוחה הגמרא, מדובר כשנתן לו בהמה מעוברת לפטמה, וליטול את חצי השבח בין בפטום בין בוולדות. ומתוך שקונסים אותו על הבהמה, קונסים אותו גם על העובר.

רב אשי אמר, יש ראייה ממה ששנינו שרבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות. ואינה יכולה לעשות מלאכה בשבת. אבל אם היא יכולה להתרפאות רבי יהודה אוסר. והרי עובר היא כבהמה שבורה שיכולה להתרפאות! ומכאן ראייה שרבי יהודה אוסר למכור עובר של בהמה לעובד כוכבים.

ויש ששנו על המשנה אע"פ אינו רשאי
לימא דלא כר"י או שר"י אוסר בעובר
ויש ששנו על מה ששנינו במשנה, והמוכר
לו אע"פ שאינו רשאי. האם המשנה אינה
כרבי יהודה שמתיר בשבורה, והרי עובר דומה לשבורה? אומרת הגמרא, אפשר לומר שהמשנה היא כרבי יהודה, והתיר בשבורה שאינה כדרכה, ולא התיר בעובר שהוא כדרכו. ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה, מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן לו בקבלה, אע"פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לכהן? דוחה הגמרא, אינו רשאי נאמר על הבהמה ולא על העובר, ויש לשנות דמיה ולא דמיו. שואלת הגמרא ממה ששנינו, ונותן כל דמיו לכהן? אומרת הגמרא, מדובר שנותן בהמה לפטמה. ומתוך שקונסים אותו על הבהמה קונסים אותו על העובר. רב אשי אמר, יש ראייה ממה ששנינו רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות. אבל יכולה להתרפאות אסור, ועובר הוא כיכול להתרפאות.

בין לר"י ובין לחכ' האם קונסים מי
 שמכר בהמה לעובריה

הגמרא מביאה שהסתפקו חכמי הישיבה, מה
 הדין במי שמכר לעובד כוכבים את כל הולדות
 שהבהמה עתידה ללדת, ולא מכר את הבהמה עצמה. האם קונסים אותו
 לפדותה משום מוכר בהמה לעובד כוכבים. והספק הוא בין לרבי יהודה
 ובין לחכמים. האם רבי יהודה מתיר למכור בהמה שבורה משום שלא
 יבואו להחליף ולהתיר למכור בהמה שלמה. אבל בהמה שלמה לא התיר
 למכור רק לעובריה, מפני שיבואו להחליף ולהתיר מכירה מוחלטת של
 בהמה שלמה. או שאם התיר למכור בהמה שבורה במכירה מוחלטת,
 כל שכן שהתיר למכור בהמה לולדותיה ומשייר את גופה לעצמו¹³. וכן
 הסתפק לחכמים, האם אוסרים רק מכירה מוחלטת של בהמה שבורה,
 שיבואו להחליף במכירה מוחלטת של בהמה שלמה. אבל אינם אוסרים
 מכירה לולדות. או שאם חכמים אוסרים מכירה שלא יבואו להחליפה
 בבהמה שלמה, כל שכן שהם אוסרים מכירה של בהמה שלמה לולדות.

חכ' א' לר"י הלא מרביעים עליה
 ויולדת א' להם כשתלד

שואלת הגמרא, האם זהו טעמם של חכמים,
 הרי שנינו בברייתא שחכמים אמרו לרבי
 יהודה, והלא מרביעין עליה ויולדת? ומכאן שטעמם הוא משום העוברים,
 ולחכמים אסור למכור לעובד כוכבים בהמה לעובריה, ולרבי יהודה
 מותר? ואמרת הגמרא, אפשר לומר שחכמים אמרו לרבי יהודה. הטעם
 שלנו הוא משום שיבואו להחליף בבהמה שלמה. אבל מדוע אתה מתיר?
 אם משום שהיא אינה יכולה להתרפאות, וכמו שמכרה לשחיטה¹⁴, והלא
 מרביעים עליה ויולדת. ולכן הוא משהה אותה כדי שתלד. ומי שרואה
 אותה יאמר שמותר למכור בהמה לעובד כוכבים שלא לשחיטה. ורבי
 יהודה אמר לחכמים לכשתלד, מפני שבהמה שבורה אינה מקבלת זכר.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה
 והנותן לו בקבלה, ולא שנו אע"פ שאינו

רשאי. ומכאן שמותר למכור בהמה לעובריה, שהרי קבלה היא מכירה
 לעוברים¹⁵. ואמרת הגמרא, ולטעמך, גם אם נאמר שמותר למכור בהמה

13 ואם משום עוברים אין לחוש שהרי לא נתעברה עדיין ולא כלום מכר לו ולכשיבאו ברשות עובד כוכבים הם
 באים. רש"י.

14 אין לחוש שהרואה ידע שלא מכר אלא לשחיטה ולא יבואו למכור בהמה שלא לשחיטה. רש"י.

15 קס"ד שהעובד כוכבים אינו חולק בשבח פטימת בהמה. רש"י.

לעכו"ם לעובריה קשה מדוע שנו במשנה המשתתף לו, ולא שנו אע"פ שאינו רשאי? הרי אבוא דשמואל אמר שאסור לאדם לעשות שותפות עם העובד כוכבים¹⁶, שמא יתחייב לו שבועה, ונשבע לו בשם עבודת כוכבים¹⁷. והתורה אמרה: "וְשָׂם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ" בהגרמת פיך? אלא המשנה שנתה אע"פ שאינו רשאי במכירה, והוא הדין לכולם, לשותפות ולקבלנות. והתנא אמר אע"פ שאינו רשאי במכירה, מפני שעיקר האיסור הוא במכירה¹⁸.

הנותן בקבלה קונסים אותו עד י' בדמיון ונותן דמיו לכהן ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, רבי יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה, מעלין אותו בשווי ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן בקבלה, אע"פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לכהן. וחכמים אומרים כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע, פטורה מן הבכורה. ושנינו שקונסים אותו על הבהמה, לפדות את הבהמה, בין לרבי יהודה ובין לחכמים¹⁹. ואומרת הגמרא שקונסים אותו על העובר, שהיה במעיה של הבהמה. אבל אין איסור למכור בהמה שאינה מעוברת, לעובריה שעתידה להתעבר בהם. ואפשר לדייק שקונסים אותו על העובר ממה ששנינו נותן כל דמיו לכהן, ואם הכוונה לבהמה במה היא שייכת לכהן, אלא מוכח שמדברים על העובר.

16 מה ששנינו בע"ז (דף כב.). ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות. המעשה שעובד כוכבים נוטל שני ערלה וישראל נוטל שני היתר. ומה שא' בפרק הזרוע (חולין דף קלג.). המשתתף עם עובד כוכבים צריך שירשום כל אלו חולקים על אבוא דשמואל. תוס'.

17 רשב"ם אוסר מכאן את קבלת השבועה מק"ו. ור"ת מתיר מפני שהוא כמציל מידם. עוד פר"ת שבזמן הזה כולם נשבעים בקדשים ואין תופסים בהם אלהות. ואע"ג שמשתתף ש"ש ודבר אחר אין כאן לפני עור לא תתן מכשול שבני נח לא הוזהרו על כך ולא מצאנו איסור בגרם שיתוף. תוס'.

18 רש"י פי' שעיקר האיסור הוא המכירה. וקשה הא שותפות לא אסורה משום מכירה אלא כדאבוא דשמואל. וצ"ל שעיקר האיסור הפשוט הוא מכירה. תוס'.

19 שאינם חולקים על ר' יהודה אלא לענין בכורה ולא לענין האיסור. רש"י.